



АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

АНАТОМІЯ «ПВК ВАГНЕРА»

СТВОРЕННЯ, ВІЙНА В УКРАЇНІ ТА
ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ УГРУПОВАННЮ

ЯРОСЛАВ ЧОРНОГОР
ПАВЛО РАДЬ
АНАТОЛІЙ ЧЕРНИШ

КВІТЕНЬ 2023



Анатомія «ПВК ВАГНЕРА»: створення, війна в Україні та шляхи протидії угрупованню

Аналітичне дослідження програми Російських та білоруських студій Ради зовнішньої політики “Українська призма” за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Автори:

Ярослав Черногор, к.і.н.,
Директор Програми російських і білоруських студій,
Рада зовнішньої політики «Українська призма»

Павло Радь,
молодший дослідник Програми російських і білоруських студій,
Рада зовнішньої політики «Українська призма»

Анатолій Черниш,
молодший дослідник Програми російських і білоруських студій,
Рада зовнішньої політики «Українська призма»

ЗМІСТ

Вступ

Розділ 1. Історія «ПВК Вагнера», її бенефіціари та застосування в Україні

1.1. Історія створення «ПВК Вагнера»

1.2. Застосування «ПВК Вагнера» до повномасштабного вторгнення Росії

Розділ 2. «ПВК Вагнера» у повномасштабній війні: ситуація після 24 лютого 2022 року

2.1. Залучення найманців «ПВК Вагнера» до бойових дій у рамках вторгнення

2.2. «ПВК Вагнера» зсередини

2.3. Інформаційний супровід діяльності «ПВК Вагнера»

Розділ 3. «ПВК Вагнера» і політичні цілі Кремля

Розділ 4. Подальші перспективи «ПВК Вагнера» та рекомендації для протидії

4.1. Міжнародна реакція на діяльність «ПВК Вагнера»

4.2. Політичні перспективи «ПВК Вагнера» та Євгенія Пригожина

4.3. Військові перспективи «ПВК Вагнера»

4.4. Рекомендації

Висновки

Вступ

Формулювання «ПВК Вагнера», «група Вагнера», «вагнерівці» присутні в інформаційному просторі, особливо після 24 лютого 2022 року. Саме з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну цей гібридний інструмент кремлівського керівництва набув нових форм і значного масштабу.

Попри використання в публічному дискурсі формулювання «ПВК Вагнера» (приватна військова компанія Вагнера), офіційно такої компанії не існує. Вона ніде і ніколи не була зареєстрована, не входить до складу регулярної армії Росії, не має юридичного статусу, її бійці формально відсутні у [списках особового складу](#). До того ж, у РФ приватні військові компанії де-юре заборонені, а за участь у бойових діях у ролі найманця [передбачено покарання](#) у вигляді позбавлення волі строком на 7 років, а за вербування, навчання і фінансування найманця – до 15 років. Тому використання формулювання «ПВК Вагнера» у цьому дослідженні є суто номінальним.

Хоча наприкінці квітня Є. Пригожин заявив, що особовий склад ПВК закінчується, і деякі експерти пророкують згортання її діяльності на території України, все ж увага до цих питань не повинна зменшуватися. Адже діяльність «ПВК Вагнера» послужила зразком для створення регіональних та загальноросійських структур подібного штибу, а злочини бойовиків потребують розслідувань та покарання.

Відтак, у цьому дослідженні автори шляхом аналізу та систематизації доступної у відкритих джерелах інформації дослідили історію «ПВК Вагнера», її бенефіціарів та застосування в Україні як до повномасштабного вторгнення Росії, так і після 24 лютого 2022 року. Розглянули специфіку «ПВК Вагнера» у контексті найму та внутрішнього поділу, озброєння та оснащення найманців, їхню тактику та її еволюцію, фінансування. Крім того, було проаналізовано інформаційний супровід діяльності «ПВК Вагнера» та можливі політичні цілі Кремля, а також окреслено міжнародну реакцію на діяльність «вагнерівців». Зрештою автори розглянули можливі військові та політичні перспективи «ПВК Вагнера» та надали рекомендації для протидії на основі інтерв'ю з експертом.

Дослідження може бути корисне експертному середовищу, щоб цей прояв російської збройної злочинної діяльності не залишився без належного аналізу та подальшого засудження. А рекомендації стосовно протидії «ПВК Вагнера» будуть в нагоді представникам органів державної влади.

Розділ 1. Історія «ПВК Вагнера», її бенефіціари та застосування в Україні

1.1. Історія створення «ПВК Вагнера»

Аналізуючи історію створення «ПВК Вагнера», необхідно звернути увагу на події 2013 р., коли у Гонконзі був створений так званий «Слов'янський корпус». За створенням цієї приватної військової компанії стояли два співробітники цілком законної російської приватної охоронної компанії «Moran Security Group» («MSG») Вадим Гусєв та Євген Сидоров. «Moran» була створена в 2011 р. і займалася охороною приватних суден від піратів. З початком громадянської війни в Сирії у 2012 р., Башар аль-Асад звернувся до В. Путіна по допомогу. Тож Кремль вирішив використати найманців для надання підтримки Асаду. Для того, аби приховати справжні наміри, був підписаний контракт Міністерства нафти та мінеральних ресурсів Сирійської Арабської Республіки з «Moran Security Group», згідно з яким «MSG» була покликана [забезпечити охорону](#) об'єктів видобутку, транспортування й переробки нафти.

Хоча на момент підписання угоди «MSG» діяла в Сирії вже протягом року, для виконання поставленого завдання було прийнято рішення створити окрему компанію, «Слов'янський корпус», який [розгорнули вже у 2013 році](#). Фактично, «Слов'янський корпус» був офшором «MoranSecurityGroup», а для участі в тогочасній операції на Близькому Сході вербували колишніх спецпризначенців із ФСБ, ГУ ГШ, МВС тощо. Керував проектом уже згадуваний Вадим Гусєв.

Єдина бойова операція «Слов'янського корпусу» була провальною, адже сирійська сторона не виконала взяті на себе зобов'язання в контексті забезпечення. Під час бою російські найманці ледь не потрапили в оточення і дивом відступили з мінімальними втратами. Після того «Слов'янський корпус» взяв зворотний курс і відправився в Росію.

Одразу після прибуття в аеропорт «Внуково» найманців затримали співробітники ФСБ РФ. Силовики вилучили в учасників експедиції всі носії інформації та документи, провели короткі допити і відпустили. Організатори «Слов'янського корпусу» Вадим Гусєв та Євген Сидоров [були заарештовані](#) в рамках кримінальної справи, відкритої за порушення 359 статті Кримінального кодексу РФ – найманство. У результаті обидва організатори сирійської кампанії погодилися співпрацювати зі слідством, тож отримали 3 роки колонії кожен і вже [були звільнені](#). Ймовірно, російське керівництво пішло на такий крок, аби приховати свою роль в організації сирійської кампанії, проте тактику використання найманців взяли на озброєння.

Приблизно у той час, відповідно до розслідувань, в історії угруповання з'являється ім'я відставного офіцера спецназу ГРУ Дмитра Уткіна з позивним «Вагнер», який був серед контрактників «MSG». За однією з версій, після розформування «Слов'янського корпусу» він [набрав колишніх товаришів](#) по зброї для нових цілей. Схожою точку зору дотримувалися американські посадовці, коли в першому санкційному списку, де згадували «ПВК Вагнера», фігурувало ім'я Д. Уткіна як [засновника і керівника компанії](#). Тож протягом певного часу вважали, що саме Уткін був ідейним натхненником створення «ПВК Вагнера». Проте це не так. Хоча сьогодні невідомо, хто саме виступив з ініціативою створити «ПВК Вагнера», є дані, які дають підстави вважати, що Д. Уткін не керував створенням «Вагнера», а використовувався як зручна і незаперечна приманка для маскуванню її державного походження. Так, дослідники Bellingcat знайшли архівну копію вебсайту з пошуку роботи, на якому було розміщене [резюме Уткіна](#), датоване 2013 р. Він вказував, що проживав на той момент у Пскові, шукав роботу на посаду заступника директора і був готовий переїхати до Москви.

«ПВК Вагнера» є [проєктом ГУ ГШ РФ та міністерства оборони РФ](#), попри заяви Пригожина, що [саме він заснував](#) «ПВК Вагнера» 1 травня 2014 р. після початку активних боїв на Донбасі. Хоча ідея створення ПВК циркулювала в російських колах ще в 2000-х роках, вперше її підтримав Начальник Генштабу ЗС РФ Валерій Герасимов у 2012 р. і, маючи прямий доступ до російського президента, ймовірно, узгодив її. Фінансові та господарські питання Генштаб вирішив покласти [саме на Пригожина](#), адже той був маловідомою, проте особисто знайомою з Путіним фігурою. Крім того, Пригожин уже керував так званою «фабрикою тролів» в Ольгіно. Поруч з Пригожиним керівництвом «ПВК Вагнера» займався колишній полковник МВС [Сергій Трошев](#). Уже в 2013 р. Пригожин [почав займатися набором людей](#). Ймовірно, саме тоді до лав «ПВК Вагнера» запросили Уткіна, згодом створивши навколо нього легенду про засновника компанії, поки Пригожин ще довгий час залишався в тіні.

Хоча Уткін і не був засновником ПВК, він [став командиром](#) одного із загонів, який брав участь у боях в Україні у 2014-2015 рр. При тому Уткін підпорядковувався російським офіцерам. На це вказують перехоплені розмови, під час яких Уткін [доповідає про ситуацію на фронті](#) офіцеру Головного управління Генерального штабу ЗС РФ Олегу Іваннікову та начальнику 58-ої загальновійськової армії РФ Євгенію Нікіфорову.

Окрім того, на підпорядкування «ПВК Вагнера» державі вказує той факт, що найманці проводили тренування у двох таборах, прикріплених до дислокації 10-ї бригади спеціального призначення ГРУ в Молькіно, Краснодарський край. На північ від основної військової бази 10-ї бригади у 2014 р. [почалося будівництво](#) окремого об'єкта для «ПВК Вагнера». База [була добудована](#) між 2015 і 2016 роками та складається приблизно з 9 постійних споруд різного розміру.

При тому, крім ГУ ГШ, бенефіціаром діяльності «ПВК Вагнера» є губернатор Тульської області Олексій Дюмін, який протягом довгого часу служив в охороні Володимира Путіна, а згодом став заступником Сергія Шойгу в міноборони. Відносини між ними не склалися, і Шойгу, боячись, що Дюмін займе його місце у відомстві, [настояв](#) на тому, аби Дюміна відправили в Тулу.

Є. Пригожин і О. Дюмін мали у свій час [спільні бізнесові інтереси](#), тому досі знаходяться у тісних контактах. До того ж, у підтримці інтересів тульського губернатора, крім Пригожина, [об'єдналися](#) Рамзан Кадиров, помічник Путіна Дмитро Миронов та інші представники регіональної влади. Тому інтереси керівника «ПВК Вагнера» та Дюміна збігаються. Останній прагне повернутися у міноборони, можливо, навіть очоливши оборонне відомство, а Пригожин прагне звільнення Шойгу, що дозволить йому забезпечити власні політичні позиції та знову [отримувати великі контракти](#) від міністерства оборони РФ.

Відтак простежуються чіткі зв'язки між «ПВК Вагнер» і державою, що по суті її і створила підпорядкуванням силовим відомствам РФ. Історія про роль Уткіна у становленні «Вагнера» є радше легендою, придуманою російськими силовиками. Пригожин також не був засновником ПВК - його роль зводилась до виконання поставлених завдань. Ціллю усіх цих маніпуляцій було приховати роль структур, які насправді стояли за створенням «Вагнера».

1.2. Застосування «ПВК Вагнера» до повномасштабного вторгнення Росії

Свій «бойовий шлях» «ПВК Вагнера» почала в 2014 р., коли РФ [окупувала Крим](#). Тоді «вагнерівці» були у складі так званих «ввічливих людей» і [займалися роззброєнням](#) українських військових частин. Після захоплення Криму «вагнерівці» розпочали діяльність на Сході України. За різними оцінками чисельність «Вагнера» складала приблизно [від 1000 до 5000 осіб](#), хоча точну кількість не вдалося з'ясувати. Відомо про те, що таємні

переміщення російських регулярних і нерегулярних сил розпочалися у травні 2014 р., відтак діяльність «вагнерівців» вперше була зафіксована [21 травня 2014 р.](#)

Спочатку у бойових діях на Донбасі брали участь ексбійці «Слов'янського корпусу», проте згодом сотні колишніх військових, які були зосереджені в російських сепаратистських формуваннях так званих «ЛНР» та «ДНР», почали [вступати в лави «ПВК Вагнера»](#) через кращу організованість та підготовку останніх.

Найманцями «Вагнера» в Україні керував уже згадуваний офіцер Генерального управління Генерального штабу ЗС РФ Олег Іванніков, який віддавав накази, як діяти в Луганській області бійцям «ПВК Вагнера» та Ігорю Плотницькому, який у 2014 р. був міністром оборони так званої «ЛНР». При тому, самі «вагнерівці» [базувалися в Луганську](#), тому відповідно були задіяні саме в бойових діях на Луганщині.

Першою резонансною подією, у якій найманці взяли безпосередню участь, було збиття військово-транспортного літака Іл-76 ПС України. На той момент це була найбільша трагедія ЗСУ періоду незалежності, в якій [загинули 49 військових](#). Окрім того, «ПВК Вагнера» була задіяна під час [штурму Луганського аеропорту](#). Після захоплення найманцями летовища в російському інформаційному просторі виник міф про «непереможних» бійців, які групою з 60 осіб [змогли витіснити](#) 800 військовослужбовців ЗСУ.

Другою й останньою значною операцією «Вагнера» до підписання Мінських домовленостей і зменшення інтенсивності конфлікту були бої за Дебальцеве на початку 2015 р. Так, [завдяки відео](#), знятому найманцем компанії, вдалося задокументувати участь «вагнерівців» у битві за Дебальцевський плацдарм.

Протягом 2014-2015 рр. найманці «ПВК Вагнера» також відзначилися [ліквідацією низки бойовиків](#) так званих «народних республік», зокрема Олександра Бєднова, відомого як «Бетмен», який нібито перестав підкорятися наказам Кремля.

Остання гучна згадка про «вагнерівців» до початку повномасштабного вторгнення пов'язана зі [спецоперацією, організованою в 2020 р. ГУР МО та СБУ](#). Спецоперація була націлена на те, щоб заманити десятки осіб, серед яких були ексбійці «ПВК Вагнера», шляхом вербування у вже недіючу ПВК для нібито охорони об'єктів «Роснефти» у Венесуелі. Хоча операція провалилась, а найманці, яких спочатку затримали білоруські силовики, зрештою кінцевому результату повернулися до Росії, українським спецслужбам вдалося знайти цінну інформацію, яка значно поповнила доказову базу.

Розділ 2. «ПВК Вагнера» у повномасштабній війні: ситуація після 24 лютого 2022 року

2.1. Залучення найманців «ПВК Вагнера» до бойових дій у рамках вторгнення

Попередньо підрозділи «ПВК Вагнера» не планували активно застосовувати на початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну. Про це свідчить те, що самі «вагнерівці» безпосередньо не готувалися до участі у вторгненні, а в день його початку рекрутери ПВК повідомили кандидатів, що не будуть збільшувати набір у лави «Вагнера». Серед іншого це можна пояснити вже існуючим на той момент конфліктом між Пригожиним та міністерством оборони РФ і [неможливістю вийти в безпосередній контакт із представниками влади](#) до початку вторгнення.

До середини березня 2022 р. участь «ПВК Вагнера» у повномасштабному вторгненні широко не афішувалася. Однак є підтвердження того, що підрозділи найманців були присутні у Київській області, зокрема у м. Буча, де вони стали активними [учасниками звірств проти місцевих жителів](#). Вперше «офіційно» «ПВК Вагнера» залучили до бойових дій у широкомасштабному вторгненні 19 березня 2022 р. у наступі на місто Попасна та селище Новоолександрівка Луганської області. Відповідно до російських джерел, через складність наступу на Попасну [було прийнято рішення застосувати](#) підрозділи «Вагнера». Спочатку була здійснена атака на Новоолександрівку підрозділом «вагнерівців», яким командував найманець «Ратибор». Надалі бойові групи брали участь у міських боях у Попасній і вже 15 квітня «вагнерівці» змогли вийти до будівлі міської ради. Місто [було повністю захоплено](#) росіянами вже 8 травня. Штурм Попасної став першим «досягненням» найманців у новому епізоді російсько-української війни.

Надалі підрозділи «ПВК Вагнера» почали активно застосовуватися в російських наступальних операціях на Донбасі. Зокрема, найманці [брали безпосередню участь у боях](#) на Світлодарській дузі, захоплені Вуглегірської ТЕС у Світлодарську 26 липня 2022 р. Також підрозділи «Вагнера» були помічені під час штурму міст Северодонецьк та Лисичанськ. Згадується, що «вагнерівці» зайшли в Северодонецьк до прибуття регулярних військ РФ і [здійснювали рейди](#) проти українських військових.

З середини осені 2022 р. – початку зими 2023 р. починається наймасовіше застосування «вагнерівців» у російсько-українській війні. Пріоритетом стало їх залучення до наступу на міста Бахмут і Соледар Донецької області, де вони стали основною штурмовою силою росіян. На цьому напрямку почали діяти як досвідчені «вагнерівці», так і новоприбулі підрозділи, сформовані із в'язнів. Зокрема, вже на початку січня 2023 р., за свідченнями українських військових, найбільш боєздатні підрозділи «ПВК Вагнера» брали участь у ворожому [штурмі Соледара](#). Разом із регулярними військами РФ найманці шукали слабкі місця в українській обороні і [здійснили прорив](#) у місто. Після захоплення Соледара «вагнерівці» були спрямовані на продовження штурму Бахмута, де вони також почали виступати як основна штурмова сила.

Саме під час осінньо-зимової військової кампанії навколо Бахмута у «ПВК Вагнера» почали виникати серйозні проблеми щодо ведення бойових дій. Першою з них став «снарядний голод» серед підрозділів найманців, почалися неодноразові скарги на нестачу боєприпасів та амуніції для штурму. Зокрема, 16 лютого 2023 р. четверо бійців угруповання записали відеозвернення до міністерства оборони РФ щодо нестачі снарядів. Згодом, сам Є. Пригожин почав актуалізувати проблему «снарядного голоду» та вимагати поставки

боєприпасів від військового керівництва РФ, а прихильники війни в Росії почали [поширювати вимоги](#) щодо забезпечення «вагнерівців» зброєю та амуніцією.

Також суттєво зросли втрати серед особового складу угруповання у зв'язку з масовими штурмами українських позицій. Відповідно до українських даних, станом на 15 січня 2022 року із 38244 в'язнів, які були завербовані до лав «Вагнера», 29543 [були вбиті, поранені, зникли безвісти або потрапили до українського полону](#). У свою чергу, за даними благодійного фонду «Русь сидящая», з 50 тисяч російських в'язнів, що потрапили до «Вагнера», на фронті [залишилося близько 10 тисяч](#). Доволі частими стали випадки дезертирства або втечі найманців, статистика про що в ПВК не ведеться. До того ж з'явилися повідомлення, що РФ перекинула під Бахмут більшу частину своїх регулярних військ у зв'язку з масовими втратами серед «ПВК Вагнера».

Загалом участь «ПВК Вагнера» у широкомасштабному вторгненні РФ в Україну послідовно збільшувалася. Найманці стали «багатофункціональним інструментом» Росії в бойових діях на території України та використовувалися як для точкових операцій на окремих ділянках фронту, розв'язання складних оперативних задач, так і для масштабних наступів у якості основних штурмових сил. Збільшення чисельності угруповання також призвело до трансформації його тактики і ролі на полі бою.

2.2. «ПВК Вагнера» зсередини

А) Найм до «Вагнера» та внутрішній поділ найманців.

Враховуючи особливий статус «ПВК Вагнера» як нібито окремої структури у складі окупаційних військ РФ в Україні, набір в угруповання, тактика на полі бою та ситуація із забезпечення озброєнням має деякі відмінності від регулярної російської армії. Рекрутинг найманців до «Вагнера» здійснюється на добровільній основі, на відміну від примусової мобілізації до військ РФ. Через це у складі приватної військової компанії воюють [переважно вмотивовані люди](#), які попередньо погоджуються з умовами цієї структури.

Якщо до початку повномасштабного вторгнення існував ряд обмежень щодо тих, хто прагнув вступити до «ПВК Вагнера», то тепер більшість із цих обмежень були зняті у зв'язку з бажанням набрати якомога більшу кількість особового складу. Зокрема, до агресії Росії у 2022 р. жителів окупованого Криму, а також так званих «ДНР» і «ЛНР» [не вербували](#) до «Вагнера» через побоювання керівництва, що таким чином до угруповання можуть потрапити українські диверсанти. Наразі до «вагнерівців» фактично приймають усіх охочих – від жителів окупованих територій до боржників і кримінальних елементів. До прикладу, за інформацією ВВС, на базу «ПВК Вагнера» в Молькіно, що знаходиться в Краснодарському краї, набирали велику кількість осіб, які [раніше відносилися до «чорних списків»](#), тобто таких, які не підходили за багатьма критеріями (місце проживання, наявність боргів, відсутність довідки про несудимість, відсутність закордонного паспорта). До того ж популярною практикою є заохочення людей вступити до «Вагнера» [через соціальні мережі](#).

Вербувальники пропонують кандидатам підписати контракт строком до шести місяців. Передбачена заробітна плата за участь у бойових діях – 3000 доларів США на місяць, а під час проходження підготовки виплачують 1000 доларів. При цьому «вагнерівці-ветерани», які вже тривалий час перебувають у складі ПВК, отримують на порядок вищу зарплатню – від 5000 до 10 000 доларів щомісяця. Кандидатів [можуть вводити в оману](#) заради підписання контракту, наприклад, наголошуючи, що особа, яка його підписує, буде займатися охороною об'єктів, а насправді відправляючи на війну.

Активна мобілізація ресурсів «ПВК Вагнера» для участі у війні в Україні почалася з квітня 2022 р. На фоні втрат російської армії під час бойових дій [міністерство оборони Росії змусило «ПВК Вагнера» повертати найманців з-за кордону](#), зокрема з Африки, Лівії та Сирії,

для участі у війні в Україні. Також наказ вирушати в Україну отримали і найманці з «основного складу» угруповання.

Ближче до осені 2022 р. розпочалася стрімка кампанія найму бойовиків до «Вагнера» для компенсації ще більших втрат російської армії. Почалася застосовуватися практика найму в'язнів із російських в'язниць. При цьому великий акцент робився на можливості отримати амністію в результаті проходження служби в «ПВК Вагнера» за контрактом. Зокрема, до «вербування зеків», вважають, долучився особисто Євгеній Пригожин, який влітку 2022 р. здійснював неодноразові візити до російських колоній, де публічно закликав кримінальних елементів приєднатися до «ПВК Вагнера», пропонуючи звільнення з тюрми та грошові виплати кожному із ув'язнених. Про умови служби, покарання за проступки, дезертирство та тортури Пригожин [не розповідав](#). Відтак [вдалося завербувати](#) близько 23 тисяч в'язнів. Також до служби у «Вагнера» почали закликати людей із [скрутним фінансовим становищем](#), боржників, пропонуючи службу як спосіб швидко заробити гроші. З цього моменту кількісний [склад угруповання істотно зріс і становив 50 тисяч найманців](#).

Всередині «ПВК Вагнера» існує певний поділ між найманцями з огляду на їх досвід, час перебування у складі ПВК та участь в інших військових конфліктах, крім війни в Україні. До так званого «ядра» «ПВК Вагнера» [входять найбільш підготовлені найманці і спеціалісти](#), які мають тривалий досвід бойових дій в Україні, Сирії, країнах Африки, проходили спеціальне навчання. Це «ядро» поділяється на певні категорії.

«Вагнерівці-ветерани» – найманці, які вже тривалий час служать у «ПВК Вагнера», брали участь в операціях закордоном, мають значний бойовий досвід і рівень бойової підготовки. Їх застосовують для найбільш відповідальних місій.

Спеціалісти різного військового профілю відповідають за логістику та забезпечення, комунікації. Також сюди відносяться артилеристи, особовий склад військової техніки, яка є на озброєнні «Вагнера», відставні пілоти, яких наймають для керування військовими літаками та участі в боях.

Інструктори та керівники центрів підготовки займаються навчанням особового складу «Вагнера».

Інша категорія – це новобранці, які були нещодавно завербовані до ПВК. Наразі вони є найбільш численною категорією «вагнерівців», і саме новобранці найактивніше і наймасовіше застосовуються у штурмових операціях угруповання. Відповідно, вони складають левову частку втрат «Вагнера» у бойових діях. Туди відносяться:

- новобранці, яких завербували до «ПВК Вагнера» через програми набору (зокрема, ті, хто перебував у скрутному фінансовому становищі, або ті, хто вирішив вступити в угруповання добровільно);
- завербовані в'язні, які наразі становлять значну частину особового складу «Вагнера»;
- нові лідери та командири штурмових груп, сформованих із в'язнів або добровольців.

При цьому високі втрати серед новобранців не пов'язані із незадовільним рівнем підготовки. Навпаки, як коментує журналіст Іван Киричевський, через високу автономність дій «ПВК Вагнера» може дозволити чи не найбільш тривалий курс підготовки рекрутів – до трьох тижнів мінімум.¹ Крім цього навіть новобранці зазвичай оснащуються краще ніж звичайні мобілізовані росіяни в регулярній армії. Величина втрат пов'язується із тим, що новобранців просто частіше та більш масово використовують у бойових зіткненнях. До того ж Киричевський зазначає, що рекрутинг ув'язнених не був безпосередньо пов'язаний із компенсацією втрат росіян на полі бою. Причина найму в'язнів – те, що для росіян вони є безправною категорією, а, отже, їх ліквідація або зникнення не мають особливого

¹Інтерв'ю Ради зовнішньої політики «Українська призма» з журналістом Іваном Киричевським, 2 квітня 2023 року.

морального значення для суспільства. Крім того, в'язні не мають психологічного бар'єра та легше виконують бойові завдання і завдання, пов'язані з терором місцевого населення.

У складі «Вагнера» також існує окреме угруповання під назвою «Ліга». Попри заяви, що «Ліга» є просто іншою назвою «ПВК Вагнера», насправді це не так. «Лігу» позиціонують як елітний підрозділ «вагнерівців», який складається з високопрофесійних найманців. «Лігу» застосовують для виконання найскладніших та найвідповідальніших бойових задач. Порівняно із «ПВК Вагнера» загалом, «Ліга» [зберігає високі стандарти для найму нових осіб](#), а самі бійці цього угруповання показують себе як більш агресивні та ініціативні солдати.

Б) Озброєння та оснащення найманців

За рівнем оснащення та озброєння «ПВК Вагнера» фактично можна прирівняти до загальновійськового угруповання. У складі ПВК присутні представники із різних родів військ – піхотинці, артилеристи, танкісти та навіть військові льотчики. Відповідно, «вагнерівці» мають доступ до військової техніки різного типу і використовують її під час операцій різного характеру. Зокрема, [дії штурмових груп підтримуються](#) авіацією, артилерією, бойовими машинами піхоти та іншими видами техніки. Проте, як зазначає Іван Киричевський, кількісний склад бронетехніки та артилерії в ПВК залишається невідомим, оскільки в плані використання техніки ПВК тісно пов'язана з регулярною армією РФ. Наприклад, «вагнерівці» можуть використовувати військову техніку, формально приписану до якоїсь із кадрових частин армії Росії².

Зі зразків військової техніки, наявної у складі підрозділів «ПВК Вагнера», найманці використовують артилерійські системи 2А65 «МСТА-Б», 2А18 Д-30, 2С7М «Малка», реактивні системи залпового вогню ТОС-1А, «Ураган», БМ-21 «Град», «Торнадо-Г», 82-мм та 120-мм міномети. Артилерію [використовують для підтримки штурмових груп та контрбатареиною боротьби](#). Помічено, що «вагнерівці» також використовують найбільш сучасні російські танки [Т-90М та Т-80БВМ](#). Однак танки підрозділи використовують не для класичних наступальних дій, а як самохідні установки для обстрілу українських позицій з дистанції.

Із засобів ППО «ПВК Вагнера» використовують ЗУ-23-2, ПЗРК ближнього радіуса дії. Найбільш сучасною одиницею ППО є комплекс Панцир С-1. Проте засоби ППО середнього радіуса дії «вагнерівці» не використовують через необхідність тривалої підготовки особового складу для управління такими установками. Інформації, що було сформоване якесь окреме авіаційне крило виключно з представників «ПВК Вагнера», немає. Але пілоти, завербовані в угруповання, мають можливість використовувати військові літаки – в першу чергу, штурмовики Су-25 та Су-24, вертольоти Мі-8. Винищувальну авіацію та найновітніші зразки російських військових літаків «вагнерівцям» поки що не довіряли. Навпаки, для використання «Вагнера» надаються більш старі моделі бойових літаків. Це пов'язано зі специфікою використання авіації «ПВК Вагнера» у прифронтовій зоні, де може діяти українська ППО. Тому авіація «вагнерівців» використовується для ризикованих завдань, зокрема через те, що пілотів ПВК вважають «менш цінними», ніж кадрових російських пілотів³.

Забезпечення піхоти також має певні відмінності. Як і порівняно з регулярними військами РФ, особливо мобілізованими, так і всередині «Вагнера» існує певна диференціація за оснащенням. «Новачки» угруповання на загал мають краще бойове оснащення, ніж мобілізовані росіяни, але порівняно з «елітою» екіпіровані набагато гірше. Елітні підрозділи [мають засоби нічного бачення, тепловізори та переважно більш сучасну стрілецьку зброю](#). «Вагнерівці» велику увагу приділяють застосуванню безпілотних літальних апаратів на полі бою – вони використовують найдоступніші типи безпілотників «Mavic», «Matrix» у

²Інтерв'ю Ради зовнішньої політики «Українська призма» з журналістом Іваном Киричевським, 2 квітня 2023 року.

³Інтерв'ю Ради зовнішньої політики «Українська призма» з журналістом Іваном Киричевським, 2 квітня 2023 року.

розвідувальних цілях та для контролю діяльності штурмових груп. Для зв'язку, на відміну від регулярних військ Росії, бойовики [застосовують американські радіостанції «Motorola»](#). Крім цього, найманці [забезпечуються військовим одягом безпосередньо від військової розвідки армії РФ](#), навіть в умовах нестачі одягу серед кадрових російських військ.

Відтак «ПВК Вагнера» повноцінно оснащується зброєю та бронетехнікою, в окремих випадках отримує краще спорядження, ніж регулярні війська РФ, особливо з-поміж мобілізованих росіян. Через специфіку ПВК використання військової техніки та авіації «вагнерівцями» відбувається шляхом взаємодії та посередництва з російською армією.

В) Тактика «ПВК Вагнера» та її еволюція

Тактика застосування підрозділів «ПВК Вагнера» зазнавала змін від початку широкомасштабної агресії Росії проти України. У перші місяці війни «вагнерівці» використовувалися як мобільні, диверсійно-розвідувальні групи для точкових операцій або прориву української оборони в складних місцях, де це не могли зробити регулярні російські війська. Також найманці брали участь в евакуації осіб, здійсненні розвідки на місці та тилових операціях проти збройних сил України. Однак ріст російських втрат і необхідність їх компенсувати призвели до того, що «ПВК Вагнера» почали використовувати для [масових штурмів та складних наступальних операцій](#), де необхідно було залучити велику кількість живої сили.

Наразі тактика підрозділів «ПВК Вагнера» орієнтовно виглядає наступним чином. «Вагнерівці» діють на фронті штурмовими підрозділами, що складаються зі штурмових груп чисельністю від 7 до 50 найманців. Кожні групи мають свій маршрут атаки, і зазвичай визначено, де має знаходитись кожна людина. Групи мають свого лідера, який відстежує напрямок наступу та діяльність підлеглих. Для перевірки ситуації на місці використовуються [планшети з топографічними картами](#).

Штурмовики намагаються непомітно підійти до українських позицій, зазвичай у супроводі безпілотного літального апарату, який відстежує ситуацію на полі бою. Доволі часто в бою штурмовиків підтримує артилерія, яка попередньо наносить удари по українським позиціям. Після того, як артилерія «відпрацювала» по позиціям, найманці намагаються наносити удари по виявленим вогньовим точкам зі стрілецької зброї, мінометів та автоматичних гранатометів. Після цього відбувається безпосередній штурм оборонних споруд або будівель, яким керують командири (лідери) штурмових груп. У випадку невдачі штурм [може повторюватися декілька разів](#). Контроль ситуації на полі бою безпілотниками та використання артилерійської підтримки робить наступ більш організованим.

Якщо «вагнерівцям» вдалося захопити позицію, то вони намагаються закріпитися на ній, зводячи оборонні споруди, окопи. Це може відбуватися за підтримки артилерії, щоб [не допустити повторного повернення українських сил](#). За свідченнями українських військових, підрозділи найманців можуть [штурмувати українські позиції в «незліченній кількості»](#), ігноруючи втрати, заради досягнення поставленого завдання за будь-яку ціну. При цьому бронетехніка [зрідка застосовується в ближньому бою](#), переважно для обстрілів українські позиції здалеку, а артилерія, підконтрольна найманцям, розосереджена для того, щоб не потрапити під контрбатарейний вогонь ЗСУ.

Доволі рідке застосування бронетехніки також пов'язане з тим, що «вагнерівці» прагнуть досягти максимальної раптовості своїх штурмових дій. До того ж досить частими є спроби найманців атакувати українські позиції вночі. Для нічних боїв застосовуються штурмові групи чисельністю 10-20 бойовиків. В урбанізованій місцевості найманці ведуть бої малими групами. Такі групи складаються в основному з чотирьох менших підгруп, дві з яких є «легкими», а інші дві мають важке озброєння, таке як гранатомети, протитанкові установки, кулемети різного типу. Командир штурмової групи зазвичай переміщується з однією з важкоозброєних підгруп, а «легкі» підгрупи здійснюють виявлення противника та перший контакт із ним.

Однією з особливостей тактики є абсолютно байдуже ставлення до втрат та й загалом відношення до солдатів як до «розхідного матеріалу», аморально жорстока дисципліна. Наприклад, штурмовики без команди не мають права відступати, інакше їх розстрілюють на місці. До того ж вони не можуть евакуювати поранених безпосередньо з поля бою, не закінчивши штурм. Тому поранені зазвичай кидаються напризволяще. За спробу здачі в полон «вагнерівця» [можуть покарати фізичною розправою або також розстрілом](#). Попри жорстоке та аморальне відношення до підлеглих, така тактика дозволяє «ПВК Вагнера» досягати певних результатів на полі бою.

Безпринципність та звірство характеризують не тільки взаємодію між «вагнерівцями» на полі бою. Найманці неймовірно жорстоко ставляться і до цивільного українського населення під час виконання бойових задач і не тільки. Зокрема, в мережі опубліковано коментарі двох «в'язнів-вагнерівців» про те, як вони жорстоко поведуться з цивільними в зоні бойових дій. Відповідно до слів одного з них, бойова група отримала наказ «знищувати всіх на своєму шляху», включно з цивільними. В'язень, який був безпосереднім учасником бойових дій, повідомив, що йому та його підрозділу [доводилося розстрілювати беззбройних людей](#), у тому числі жінок та малолітніх дітей. Це підтверджує те, що «ПВК Вагнера» є безпосередніми учасниками військових злочинів та вбивства українських цивільних. До того ж резонансною подією стала заява Пригожина про те, що «ПВК Вагнера» більше не буде брати військовополонених, а просто знищуватиме всіх на полі бою, включно з тяжко пораненими. Такі дії є безпосереднім [порушенням гуманітарного права та ще одним доказом жорстокості «Вагнера»](#).

Варто зазначити, що регулярні російські війська намагаються перейняти досвід «ПВК Вагнера» у веденні штурмових операцій та особливості їх тактики. Прикладом цього є створення аналогічних за тактикою використанням штурмових підрозділів у складі армії РФ. Такі групи мають назву «Шторм» та «Шторм-Z». Підрозділи «Шторм» формуються з найбільш підготовлених солдатів для штурмових операцій і такі групи підтримуються танковими підрозділами, артилерією та авіацією. Бойові групи проводять інтенсивне навчання в тилу, тривалістю до місяця, де відпрацьовуються прийоми зачистки позицій, бойових дій у місці, інтенсивно відточуються стрілецькі навички та навички тактичної медицини. Тактика цих підрозділів схожа до тактики «вагнерівців», але вони додатково забезпечуються резервами та інженерними групами. «Шторм-Z» на відміну від груп «Шторм» укомплектовані в'язнями заради поповнення втрат в особовому складі. Такі групи мають високу самостійність і гнучку структуру, яка може змінюватись відповідно до поставлених задач. Чисельність такої групи може становити приблизно 100 осіб.

Г) Фінансування «ПВК Вагнера»

«ПВК Вагнера» має декілька джерел фінансування, що дозволяє забезпечувати бійців високими зарплатами, оснащенням та озброєнням, а також повноцінно готувати до ведення бойових дій.

Раніше компанії Пригожина отримували значні кошти завдяки контрактам із державними структурами. Так, компанії, які входять до холдингу Є. Пригожина «Конкорд», у свій час активно займалися наданням послуг харчування військовим частинам РФ, їхнього прибирання, комунального обслуговування і ремонту. До прикладу, компанія Пригожина «Мегалайн», яка входить до групи «Конкорд», завдяки контрактам з міноборони РФ змогла суттєво збільшити свій дохід. Якщо в 2012 році її прибуток склав 13,4 мільйона рублів, то вже у 2015 р. – [2,7 мільярди рублів](#). Після того, як керівник «ПВК Вагнера» після захоплення Пальміри [почав конфліктувати з міністром оборони Шойгу](#), можливостей отримання прибутків від державних замовлень стало менше.

Діяльність «ПВК Вагнера» в Африці дає змогу отримувати великі прибутки від використання природних ресурсів континенту. Так, протягом минулого року «ПВК Вагнера» вдалося розширити свою діяльність у ЦАР, де її прибуток від видобутку корисних копалин [сягнув 1 мільярда доларів США](#).

Окрім використання корисних копалин, «ПВК Вагнера» отримала 30-річний дозвіл на ведення бізнесу у сфері лісового господарства у басейні річки Конго, де знаходиться одна з найбільших частин неосвоєних тропічних лісів у світі. У випадку освоєння 30% лісів у басейні Конго дохід від ведення лісового господарства [може сягнути 890 мільйонів доларів США](#). Тому експорт деревини може бути цілком прибутковим бізнесом для Пригожина.

«ПВК Вагнера» має джерела доходів і в інших країнах континенту від угод з урядами про захист вищих посадових осіб. Наприклад, лише угода з Малі передбачала виплату 10 мільйонів доларів США щомісяця. У цій країні «ПВК Вагнера» [отримала 78% акцій національної компанії Малі «Marina Gold»](#), яка займається видобутком і переробкою золота.

Схожий підхід був застосований і в Судані, де у 2017 році пов'язана з Пригожиним компанія «М-Інвест» [підписала договір концесії на видобуток золота](#). І хоча компанія перебуває під санкціями уряду США, її прибуток у 2021 році склав [2,6 мільйона доларів США](#).

«ПВК Вагнера» отримує прибутки і від видобутку нафти. У 2018 р. «Європолис», компанія, контрольована Пригожиним, в обмін на захоплення «вагнерівцями» нафтогазових родовищ, які утримувало терористичне угруповання ІДІЛ, [отримала від сирійського режиму енергетичні концесії](#), що давало змогу отримувати [25% доходів з цих родовищ](#).

Проте утримання «ПВК Вагнера» значних фінансових вливань. За інформацією британської розвідки на фінансування підрозділів «ПВК Вагнера» в Україні необхідно [100 мільйонів доларів США щомісяця](#). Тож сумнівно, що Пригожин самотужки здатен підтримувати діяльність «ПВК Вагнер» не лише в Україні, але й в Африці чи на Близькому Сході. Відтак більшість витрат, як-от постачання зброї та боєприпасів, покриває саме Кремль.

2.3. Інформаційний супровід діяльності «ПВК Вагнера»

Діяльність «ПВК Вагнера» активно висвітлюється в інформаційному полі через соціальні мережі, медіаресурси, а також пропагандистські заходи і залучення окремих осіб-пропагандистів. Переважна більшість інформаційних ресурсів, які демонструють «успіхи» найманців, так чи інакше пов'язані з Є. Пригожиним. Зокрема, ще до повномасштабного вторгнення Пригожин активно співпрацював із так званими «воєнкорами» та «військовими блогерами», що займаються висвітленням діяльності російських військ загалом. Це, зокрема, такі особи як Юрій Подоляка (Yurasymy) та Максим Фомін (Владлен Татарський), якого було вбито в Санкт-Петербурзі 2 квітня 2023 р. «Воєнкори» безпосередньо демонструють та коментують діяльність «вагнерівців» у російсько-українській війні, чим [сприяють популяризації угруповання як ефективної військової одиниці](#) серед росіян, які підтримують війну.

Значний внесок у висвітлення діяльності «ПВК Вагнера» робить «Агенство интернет исследований», більш відоме як «фабрика тролів», яке також входить в групу компаній, афілійованих з Є. Пригожиним або створених ним. «Фабрику тролів» створили в 2013 р. в м. Санкт-Петербург. Її співробітники спочатку займалися критикою опозиціонерів та підтримкою діяльності російської влади в соціальних мережах. Досі основною діяльністю «фабрики» залишається публікація коментарів провладного характеру на різних інформаційних ресурсах. Однак, співробітники структури також долучені до інформаційних проєктів, які висвітлюють війну в Україні та діяльність російської армії і «Вагнера». Це, зокрема, [такі проєкти](#), як «Оружие России», «Искусство войны», «Актуальная Россия» та інші.

На «фабрику тролів» неофіційно працює велика кількість спеціалістів у сфері інформаційних технологій, які перед вступом на роботу проходять перевірку на поліграфі. До того ж Пригожин безпосередньо визнав те, що це він створив та контролює «Агенство интернет исследований». За його словами, воно було створено [«для захисту російського інформаційного поля від агресивної пропаганди та антиросійських закидів з боку Заходу»](#).

Крім цього, Пригожин [підтримує діяльність нового інформаційного проекту «Кибер фронт Z»](#), який також займається російською військовою [пропагандою в месенджері «Telegram»](#).

Інформаційний супровід діяльності «ПВК Вагнера» значно активізувався починаючи з середини весни – початку літа 2022 р., саме тоді, коли вперше було публічно підтверджено участь «Вагнера» у бойових діях. Також цей період позначається зростанням масових втрат серед кадрових російських військ, невдачами армії РФ на фронті (зокрема, деокупація північних регіонів України, провал наступу на Миколаїв). Паралельно найманці, навпаки, почали показувати успіхи в операціях із захоплення низки міст на Донбасі, таких як Рубіжне, Сєверодонецьк. Це створило [умови для популяризації](#) «ПВК Вагнера» як ефективного збройного угруповання. Зокрема, почалася активна пропагандистська та піар-кампанія, спрямовані на демонстрацію успіхів найманців і створення з «ПВК Вагнера» такого собі привабливого «бренду» для російської аудиторії. Крім публікації різного роду матеріалів у соціальних мережах, таких як «Telegram», «ВКонтакте», почалися використовуватися інші методи популяризації «Вагнера». Наприклад, були зняті документальний фільм «ЧВК «Вагнер» – контракт с родиною» про поїздки російського пропагандиста до найманців і участь у бойових діях з ними та художній фільм «Лучшие в аду», зйомками якого [нібито особисто керував Пригожин](#).

Великий акцент робиться на те, щоб продемонструвати «ПВК Вагнера» як найбільш ефективний підрозділ в російсько-українській війні. До того ж таким чином пропагується культ насилля та безпринципності діяльності найманців. Демонструється і жорстоке поводження до тих, хто вчинив проступки в угрупованні, та публікуються відео розправ над дезертирами, які потрапляли в полон до українських військових. Зокрема, прикладом цього є публікація відео жорстокої страти «вагнерівця» Євгена Нужина, яке викликало широкий резонанс в інтернеті. До висвітлення успішності «ПВК Вагнера» долучається й особисто Є. Пригожин, який систематично здійснює поїздки в зону ведення бойових дій, демонструє і коментує «досягнення» найманців.

Безпосередньо на території РФ також здійснюються різного роду заходи, спрямовані на піар приватної військової компанії, створення кола прихильників і активізації рекрутингу до лав найманців. В окремих російських містах та на окупованих територіях України здійснюються спроби розміщення зовнішньої реклами, банерів, які містять символіку угруповання і закликають до участі в ньому. Однак рекламна кампанія «Вагнера» зіштовхується із значними труднощами, оскільки реклама діяльності найманців і заохочення до вступу в угруповання суперечать законодавству РФ, адже по суті вона закликає до здійснення протиправних дій. Проте Є. Пригожину все таки [вдається обходити законодавство](#) та успішно рекламувати «ПВК Вагнера» у різних містах та на різних медіа ресурсах.

Резонансною подією стало відкриття так званого «ЧВК Вагнер центр» у м. Санкт-Петербург у листопаді 2022 р. Його було відкрито на території бізнес-центру «Морская столица». Офіційно центр позиціонується як комплекс будівель, де знаходяться місця для безоплатного розміщення винахідників, проєктувальників та спеціалістів у сфері інформаційних технологій, створення умов для просування ідей з підвищення обороноздатності РФ. При цьому фактичне призначення центру не є відомим, однак найбільш ймовірно воно [пов'язане з підтримкою та популяризацією діяльності «ПВК Вагнера» загалом](#). Також було офіційно зареєстровано юридичну особу під назвою «ЧВК Вагнер центр», що нібито займається «консультуванням з питань комерційної діяльності та управління». Юридична особа з такою назвою [була офіційно внесена в Єдиний державний реєстр юридичних осіб РФ](#) 27 грудня 2022 р. як непублічне акціонерне товариство зі статутним капіталом 10 тисяч рублів. Власники акцій новоствореної компанії не розкриваються, а її директором є Олексій Тенцин, який раніше керував виробничими потужностями концерну «Калашников» ум. Іжевськ.

До того ж Є. Пригожин вдається до створення додаткових осередків рекрутингу до «Вагнера» і навіть залучення молоді до культури ПВК. Прикладом цього є створення молодіжного клубу «Вагнерёнок», офіційно задекларованою метою якого є патріотичне

виховання молоді. Клуб спонсорується безпосередньо Є. Пригожиним і в ньому [мають проводитися зустрічі](#) з представниками влади, військовими пропагандистами і безпосередньо військовими. У ряді міст також планується створення центрів набору до «ПВК Вагнера». Зокрема, у м. Москва вже [відкрили один із таких центрів на базі спортивного клубу](#), про що повідомила пресслужба Є. Пригожина.

Інформаційний супровід діяльності «ПВК Вагнера» істотно активізувався з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Великий акцент робиться на демонстрації військової ефективності підрозділу, порівняно з кадровими військами РФ, та створення «культу Вагнера» в російському інформаційному полі. Для досягнення цієї мети використовується публікація інформації про безпосередні дії «вагнерівців», піар найманців на різних медіа платформах і навіть створення публічних організацій та структур, які займаються такою діяльністю. Проте популяризація «ПВК Вагнера» в окремих випадках може зіштовхуватися з труднощами, пов'язаними з напівлегальним статусом угруповання в Російській Федерації.

Розділ 3. «ПВК Вагнера» і політичні цілі Кремля

Діяльність «ПВК Вагнера» та Є. Пригожина зі сторони виглядає автономною та в окремих випадках такою, що суперечить позиції Кремля. Однак куратора «вагнерівців» поки що не піддають суттєвому осуду і не намагаються істотно обмежити його активність та діяльність самих найманців. Це може бути пов'язано з тим, що російська влада й особисто Путін можуть бути зацікавлені в існуванні такої структури як «ПВК Вагнера» та такої особи як Євген Пригожин.

Зокрема, Є. Пригожина та «вагнерівців» можуть застосовувати для досягнення ряду цілей.

Насамперед йдеться про відволікання від невдач російської армії на фронті та можливих негараздів у структурі міністерства оборони Росії. Для цього можлива актуалізація як і на «успіхах» так і невдачах «ПВК Вагнера». Наприклад, поширення інформації про численні втрати серед «вагнерівців» та здійснення ними військових злочинів може [слугувати для відвернення уваги](#) від аналогічних, або навіть гірших проблем у російських збройних силах.

Антиелітна риторика, яку розповсюджує Пригожин, також деякою мірою може бути корисною для Кремля. Таким чином створюється тиск на певні групи еліт, зокрема на військові та бізнесові, для того, щоб зменшити вірогідність активізації боротьби за владу. Дійсно, окремі меседжі Є. Пригожина можуть бути корисні для контролю В. Путіним свого оточення. Зрештою, російська владна верхівка може використовувати Є. Пригожина для «гри вдовгу», особливо у випадку ще більших невдач російського вторгнення або його повного провалу.

Крім того, куратора найманців можна використати для каналізації та контролю можливих протестних настроїв серед населення та військових. Стандартні інституції матимуть обмежені можливості впливати на такі настрої, а Є. Пригожин та «ПВК Вагнера» зі своїм сформованим авторитетом серед звичайних військових та частини населення можуть за вказівкою Кремля долучитися до «заспокоєння» громадян. Те, що «вагнерівці» та Є. Пригожин особисто тепер відіграють значну роль у вторгненні і створює умови для того, щоб [за необхідності він міг залучитися підтримкою громадян та мати можливість впливати на них](#).

При цьому, Кремль за допомогою «ПВК Вагнера» може реалізовувати найбільш жорстокі практики, намагаючись деморалізувати частину українського суспільства та воїнства. Створюючи ореолу автономії чи навіть певної незалежності «ПВК Вагнера», Москва перекладає відповідальність на найманців та їхніх кураторів. Це дозволяє ускладнити процес доведення причетності до вчинення воєнних злочинів вищим політичним керівництвом РФ.

Москва, дозволяючи вербування ув'язнених, вирішувала і практичні проблеми. Використання ув'язнених дозволяє зменшити витрати з держбюджету на їхнє утримання, адже більша частина з тих, хто погодився воювати, просто загине. На перший погляд може здатися, що росіянам доводиться витрачати великі суми на оплату праці бійців та виплати сім'ям загиблим, але це не так. Так як зарплату [отримують лише після завершення контракту](#), то переважна більшість цих грошей просто не побачить. Виплати у разі загибелі бійця сім'ї можуть отримати лише у тому випадку, якщо буде доставлене тіло. Оскільки тіла ліквідованих «вагнерівців» [дуже рідко забирають з поля бою](#), безліч сімей навіть не здогадуються про загибель своїх родичів.

Зрештою використання найманців дає змогу поповнювати втрати серед особового складу й уникати незадоволення у суспільстві, яке, до прикладу, [виникло під час першої хвилі](#) так званої «часткової мобілізації» у РФ.

Розділ 4. Подальші перспективи «ПВК Вагнера» та рекомендації для протидії

4.1. Міжнародна реакція на діяльність «ПВК Вагнера»

Міжнародна спільнота не залишила без уваги участь найманців «ПВК Вагнера» у російсько-українській війні. За словами директора ЦРУ США Вільяма Бернса, [ЦРУ вже бореться з «вагнерівцями» за кордоном](#). Нещодавно міністерство фінансів США ввело санкції проти 8 фізичних та 16 юридичних осіб, які пов'язані з ПВК «Вагнер». Окрім Вашингтона, схожі заходи стосовно «ПВК Вагнера» [застосували Австралія, Канада, Велика Британія та Європейський Союз](#). Зокрема ЄС [ввів санкції проти 11 фізичних та 7 юридичних осіб](#), відповідальних за серйозні порушення прав людини в ЦАР та Судані, вчинення дій, які несуть загрозу миру, безпеці та стабільності в Малі, а також дій, які несуть загрозу територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України.

Окрім санаційного впливу, деякі західні держави вдаються до визнання «ПВК Вагнера» терористичною організацією. Зокрема, відповідні акти ухвалили [литовський](#) і [канадський](#) парламенти, а також [законодавчий орган Франції](#). США обрали дещо інший підхід, визнавши «ПВК Вагнера» [транснаціональною злочинною організацією](#).

Тему діяльності «вагнерівців» не оминули і на рівні міжнародних організацій. Призначені ООН незалежні експерти з прав людини заявили, що вони [«глибоко стурбовані» повідомленнями про систематичне вербування в'язнів по всій Росії «групою Вагнера», яка відіграє важливу роль у бойових діях в Україні](#). Так, незалежні експерти Ради ООН з прав людини стверджують, що «вагнерівці» брали участь у порушенні прав людини та гуманітарного права, включно з насильницькими зникненнями українських солдатів та офіцерів.

4.2. Політичні перспективи «ПВК Вагнера» та Євгенія Пригожина

Майбутнє «ПВК Вагнера» тісно пов'язане з майбутнім її керівника. Подальша доля Пригожина залежить від успіхів «вагнерівців», інформаційного супроводу кампанії та результатів внутрішніх конфліктів, які зачіпають федеральний та регіональний рівні.

На федеральному рівні Пригожин конфліктує з міноборони РФ і генштабом в особі Шойгу та Герасимова відповідно. Непорозуміння з очільником міністерства оборони почалися ще тоді, [коли Пригожин займався постачанням для армії харчування](#), якість якого була сумнівною. Конфлікт між ними знову виник після боїв за Пальміру в Сирії. Керівнику «ПВК Вагнера» не сподобалося те, що очільник міноборони присвоїв усі здобутки у захопленні міста собі. У відповідь міністерство оборони [значно погіршило забезпечення](#) бійців «ПВК Вагнера». Про виникнення конфронтації між МО РФ і «ПВК Вагнер» [у своїх мемуарах згадував і Марат Габідулін](#), описуючи виникнення взаємної неповаги і недовіри між бійцями урядових сил та «ПВК Вагнера», а також негативного ставлення до «вагнерівців» з боку російського командування.

Конфлікт між міноборони і «ПВК Вагнер» перейшов у медійну площину у лютому цього року, коли Пригожин почав звинувачувати міністерство оборони у навмисному затримуванні постачання боєприпасів бійцям «Вагнера». Відбулося це на фоні зняття Сергія Суровікіна з посади командувача Об'єднаного угруповання військ у районі проведення так

званої «спеціальної воєнної операції». Допоки Суровікін відповідав за проведення так званої «СВО», Є. Пригожин використовував на свою користь [його конфлікт з Валерієм Герасимовим](#) та [наближеність до В. Путіна](#). Проте кадрові зміни, які відбулися взимку, та їхні наслідки змусили Пригожина заявити, що за командування Суровікіна, [проблем з боєприпасами не було](#), і розпочати цілу медійну кампанію, націлену на привернення уваги до потреб «вагнерівців». Окрім того, що він записував [відеоролики та випускав експресивні звернення](#), згодом навіть [опублікував фото з десятками ліквідованих за день бійців](#), стверджуючи, що причиною їхньої смерті став саме «снарядний голод». Конфлікт Є. Пригожина з МО РФ не обмежується [атаками на відомство](#), адже міноборони відповідає на агресивні випадки керівника «ПВК Вагнера». Так, нещодавно Пригожин скаржився на те, що на офіційних ресурсах [прибирають будь-які згадки про «ПВК Вагнер»](#), віддаючи пальму першості представникам владних структур. На додачу, міноборони РФ [позбавило Пригожина можливості вербувати ув'язнених](#), що негативно позначилося на кадрових можливостях угруповання. Конфлікт дійшов до того, що згідно з даними секретних документів Пентагону, які опинилися в мережі, В. Путін особисто спробував врегулювати ворожнечу, викликавши Є. Пригожина та С. Шойгу на зустріч, яка, ймовірно, відбулася 22 лютого. У документі вказано, що розмова, принаймні частково, [стосувалася публічних звинувачень Євгенія Пригожина та напруги у відносинах з очільником міноборони](#).

Увагу також привертають нещодавні заяви керівника «ПВК Вагнера» стосовно подальшого розвитку подій. Є. Пригожин неодноразово хвалив українське військо, відзначаючи його боєздатність, а також [застерігав стосовно можливих негативних наслідків](#), які можуть виникнути у випадку вдалого українського контрнаступу. Помітно, як він перейняв у вже маргіналізованого Гірка роль правдоруба, який пропонує альтернативний порядок. Мета такого кроку – здобуття більшого впливу та популярності, зокрема в радикально налаштованих колах.

Другий трек конфлікту – регіональний. Так, Пригожин перебуває у напружених відносинах з губернатором Санкт-Петербурга Олександром Бєгловим, намагаючись закріпити за собою позицію найбільш впливового діяча в місті. При тому, розбіжності між ними виникли майже відразу після обрання Бєглова губернатором у вересні 2019 р. Достеменно не відомо, що стало першочерговою причиною конфлікту між О. Бєгловим і Є. Пригожиним, який, до слова, допомагав теперішньому губернатору під час передвиборчої кампанії. Але можна припустити, що напруженість виникла навколо невиконаних обіцянок О. Бєглова стосовно надання Пригожину дозволів на реалізацію його інфраструктурних проєктів у Петербурзі. Однією з головних претензій керівника ПВК «Вагнер» є те, що петербурзька адміністрація розірвала з його компанією контракт на розвиток території «Горская». Нібито на економічному форумі в 2021 р. компанія Пригожина підписала з Бєгловим інвестиційну угоду, яку той [розірвав, віддавши територію під яхт-клуб](#). Ще одним проєктом, який не вдалося реалізувати, було намівання острова у Фінській затоці. Для цього адміністрації довелося замовляти ціле дослідження, яке довело, що [створення штучного острова несе для міста загрозу паводків](#).

Свій наступ на Бєглова керівник «ПВК Вагнера» розпочав давно. Окрім звичних для себе інформаційних кампаній, він вдається до звернення в правоохоронні органи. Пригожин вже звертався в Генеральну прокуратуру з проханням провести перевірку стосовно можливого факту створення губернатором організованої злочинної організації з метою [розкрадання держбюджету](#), а також у Генпрокуратуру та ФСБ з вимогою перевірити Бєглова [по статті про державну зраду](#). Нещодавно Пригожин попросив відкрити кримінальну справу проти губернатора стосовно [знищення або пошкодження об'єктів культурної пам'яті](#).

Попри те, що Бєглов не є важковаговиком у російському політикумі, Євгенію Пригожину ніяк не вдається позбутися свого опонента. І хоча це не означає, що Є. Пригожин покине свої намагання здобути суб'єктність в російських політичних колах, переоцінювати його вплив не варто.

Ймовірно, Пригожин далі намагатиметься впливати на ситуацію у Петербурзі через вклинення у вже існуючий політичний проєкт. Помітним є його зближення з лідером партії

«Справедлива Росія» Сергієм Мироновим. Останній називав «ПВК Вагнера» героїчним військовим формуванням і [закликав легалізувати компанію](#), віддаючи їй всі лаври за захоплення Соледача. Також С. Миронов [робив фото з «кувалдою Вагнера»](#), а в одному з інтерв'ю [акцентував на давньому знайомстві з Євгенієм Пригожиным](#).

Є. Пригожин може бути зацікавленим у петербурзькому відділі «Справедливої Росії», аби згодом здобути контроль над ним і використовувати як додатковий інструмент у боротьбі проти Олександра Бєглова. Це дозволить Пригожині мати своїх депутатів і доносити необхідні нарративи з трибуни Законодавчих зборів.

Іншим варіантом розвитку подій може бути початок політичної гри Пригожина на федеральному рівні. У кінці 2022 року з'явилась інформація про те, що Пригожин [роздумує над створенням власного патріотичного консервативного руху](#), який згодом перетвориться у політичну партію. У березні у Санкт-Петербурзі [відкрили вже згадуваний молодіжний клуб «Вагнерёнок»](#), який покликаний «прививати любов до вітчизни». До того ж Є. Пригожин періодично [виступає перед активістами патріотичних рухів](#), створених його медіаімперією, а інформацію про «патріота Росії» розповсюджують підконтрольні йому ЗМІ.

Над висуванням у Держдуму керівник «ПВК Вагнера» [роздумував ще в 2020 році](#), проте відмовився від цього кроку. Сьогодні ж військова міць «Вагнера» слабе, тому Пригожині варто шукати можливості зачепитися у вищих колах російського політикуму. Зближення з Мироновим потенційно може дати таку можливість, проте поки не зрозуміло, чи Кремль дозволить зробити такий хід. Так, циркулює інформація про те, що влада [готується висунути для участі в регіональних виборах від «Єдиної Росії» колишніх військових та добровольців](#), роблячи акцент на військову складову. Такий крок можна розцінювати як намагання каналізувати радикальні настрої частини населення та військових у потрібне Кремлю русло, а регіональні вибори стануть тестовим полігоном перед можливим висуванням військових уже на федеральні вибори. До того ж у 2019 році Кремль [не дозволив отримати контроль над «Справедливою Росією» Костянтину Малофєєву](#), тому якщо Є. Пригожин і отримає дозвіл займатися політичним проектом на федеральному рівні, то виключно в тій системі координат, яку задасть Путін.

Сьогодні «ПВК Вагнера» стикається з конкуренцією з боку ряду інших ПВК, зокрема пов'язаних з МО РФ «Патріот» і «Редут» та загону «Шторм». Також про свої наміри створити власні приватні армії [заявили деякі російські губернатори та російська корпорація «Газпром»](#).

Попри активний рекрутинг до лав ЗС РФ, Кремль вочевидь не відмовиться від використання в'язнів. Хоча тепер МО РФ перебрало на себе функції вербування ув'язнених, вони не можуть офіційно укласти контракт зі збройними силами. Тож створення ряду ПВК під егідою міністерства оборони дає змогу залучити злочинців до ведення бойових дій, не підриваючи авторитету і статусу регулярної армії. Проте збільшення кількості приватних армій варто розглядати у дещо ширшому контексті.

- 1) Кремль намагається не допустити ще більшого зростання впливу Пригожина, який базується на успіхах «ПВК Вагнера». Хоча Пригожин, намагаючись позбутися своєї ролі «дорученця», досі таким і залишається, Кремль діє на випередження з метою обмежити можливості для задоволення його політичних апетитів.
- 2) Москва масштабує доволі успішний, з її точки зору, досвід використання ПВК. Існування приватних армій може служити альтернативою для тих, хто хоче воювати, але не в лавах регулярних сил. До того ж, Кремль таким чином формує образ добровольців, які нібито не обтяжені обмеженнями, притаманним державним структурам, і діють автономно від регулярних сил, маючи можливість залишити службу після завершення короткострокового контракту.
- 3) Для Шойгу та частини російських губернаторів - це також можливість довести свою вірність Путіну після військових невдач та провалу рекрутингу до лав національних батальйонів майже у всіх регіонах Росії.

4.3. Військові перспективи «ПВК Вагнера»

Якщо говорити про перспективи «ПВК Вагнера» як військового угруповання, то тут можна розглянути декілька варіантів розвитку подій. Багато чого залежить від подальшого розвитку російсько-української війни, внутрішньої взаємодії між регулярною армією Росії, здатністю Пригожина отримати достатньо підтримки від влади для подальшого розвитку проекту «Вагнер».

Перший варіант – це посилення «ПВК Вагнера» як окремої військової одиниці, зменшення залежності від збройних сил РФ. Так може статися, зокрема, в результаті нових «успіхів» угруповання на фронті, зростання його іміджу як ефективної військової одиниці у РФ порівняно з кадровою армією. Тоді можливим є надання додаткової автономності найманцям заради ще більшої ефективності ведення бойових дій, забезпечення їх додатковим оснащенням та активізація спроб поповнити кадровий склад угруповання. Наприклад, у такому випадку найманці можуть отримати доступ до більш новітнього озброєння та військової техніки, яку наразі вони не в змозі отримати від військових РФ або іншими шляхами постачання. Щодо поставки озброєння та техніки, то можливим варіантом також може стати активізація закупівлі зброї з інших країн, зокрема співагресорів, таких як Білорусь або Іран. До того ж посилення «ПВК Вагнера» може відбуватися паралельно можливому росту впливу Є. Пригожина в російському політикумі. Дедалі більше влади буде отримувати Пригожин, дедалі, логічно, більше уваги буде приділятися розвитку «ПВК Вагнера» як основного силового інструменту. Тому не дуже вірогідним є те, що Пригожин буде ігнорувати інвестування ресурсів у ПВК, якщо він отримає більше впливу в Росії.

Другий варіант – можлива конкуренція «ПВК Вагнера» з іншими приватними військовими компаніями, які потенційно можуть виникнути. Успішність діяльності «вагнерівців» може спонукати представників російських еліт та силових структур до створення аналогічних угруповань, щоб збільшити свій вплив та «завоювати прихильність», продемонструвавши свою участь у російсько-українській війні. Наразі вже існують декілька проєктів, варіантів інших приватних військових угруповань, таких як ПВК «Редут» та інші. Як зазначає Іван Киричевський, створення нових ПВК також може бути способом заохотити більшу кількість росіян піти на війну з Україною, оскільки перспектива воювати у приватному угрупованні з кращою підготовкою та забезпеченням спорядженням, достойною зарплатою виглядає привабливішою, ніж примусова мобілізація⁴. У разі зростання популярності таких ПВК вони можуть скласти конкуренцію «ПВК Вагнера», і для того, щоб зберегти свій вплив та авторитет, Пригожину доведеться виділяти додаткові ресурси для ефективного конкурування з іншими угрупованнями.

Останнім варіантом може бути занепад «ПВК Вагнера» через збільшення втрат серед особового складу угруповання та неможливість залучати додаткові ресурси для ведення війни в Україні. Вже відомі проблеми, такі як «снарядний голод», можуть повторюватися. У разі успішної діяльності українських військ, наростання конфлікту між Є. Пригожиним та міністерством оборони, активність «Вагнера» в Україні може згорнутися як безперспективна. Це може означати значні репутаційні втрати для Пригожина. При цьому є вірогідність того, що ПВК як така повністю не зникне, а змінить фокус діяльності на ведення операцій закордоном, зокрема в Сирії, Африці та інших регіонах, де «вагнерівці» були активно залучені до повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Крім цього, російська влада може бути зацікавлена у збереженні «ПВК Вагнера» як інструмента впливу у вищезгаданих регіонах, тому про повне зникнення ПВК говорити важко. Така можливість може виникнути в умовах нищівної поразки Росії у війні з Україною та глибинних трансформацій влади в РФ.

⁴Інтерв'ю Ради зовнішньої політики «Українська призма» з журналістом Іваном Киричевським, 2 квітня 2023 року.

4.4. Рекомендації

Сьогодні боротьба з «ПВК Вагнера» важлива у трьох вимірах: правовому, політичному та військовому. На основі проведеного дослідження можна запропонувати наступні рекомендації для протидії угрупованню:

А) Правовий вимір

Наразі в Україні правоохоронні органи ведуть ряд проваджень, пов'язаних із «ПВК Вагнера». Генеральний прокурор України Андрій Костін повідомив, що Євгену Пригожину оголосили підозри у скоєнні злочинів за статтями 110 та 437 Кримінального кодексу України. Також, за його словами, було проведено допити двох бійців «Вагнера», які перебувають в ЄС, а ще одного [перевіряли щодо причетності до вчинення воєнних злочинів норвезькі колеги](#). Попри проведений великий обсяг роботи, для боротьби з «ПВК Вагнера» у правовому полі потрібно:

1. Аргументувати необхідність визначення «ПВК Вагнера» терористичною організацією на рівні міжнародних організацій, передусім у рамках Ради Безпеки ООН.
2. Врегулювати порядок визнання організації терористичною згідно із законодавством України і визнати «ПВК Вагнера» такою, попри постанову Верховної Ради України, в якій парламент визнав «ПВК Вагнера» [міжнародною злочинною організацією](#), наслідуючи приклад США. Врегулювання порядку визнання організації терористичною має передбачати внесення змін до законів України «Про боротьбу з тероризмом» та «Про Раду національної безпеки і оборони України», націлених на надання РНБО виключних повноважень стосовно віднесення організації до переліку терористичних.
3. Службі безпеки України підготувати доказову базу для визнання «ПВК Вагнера» терористичною організацією.
4. Схиляти західних партнерів до визнання «ПВК Вагнера» терористичною організацією, що буде вагомим сигналом у боротьбі з найманцями, а також [накладі значні обмеження на фінансування її та отримання прибутків афільованих з ПВК осіб](#).
5. Створити юридичне підґрунтя для притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів, внівши зміни до Кримінального кодексу України шляхом виокремлення розділу, який базуватиметься на положеннях Женевських конвенцій. При тому, дані норми мають торкатися не лише рядових бійців, але і їхніх командирів відповідно до доктрини кримінальної відповідальності командирів.
6. Спільно із західними партнерами розпочати процес збору доказів приналежності «ПВК Вагнера» до держави у контексті вчинення злочинів на території України з метою покарання не окремих осіб, а держави в цілому. Даний підхід має базуватися не на встановленні юридичного зв'язку між ПВК та офіційними російськими відомствами, адже компанія входить до складу ЗС, а на [встановленні ефективного контролю](#). Акцент необхідно робити на пошук доказів, що саме російські офіцери здійснювали безпосереднє керівництво діями «вагнерівців».
7. Ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду. З огляду на те, що Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, вона взяла на себе лише зобов'язання. Ратифікація дасть змогу набути ряд прав, результатом чого стане можливість передавати справи до офісу прокурора МКС та впливати на строки і стан розгляду поданих заяв.
8. У співпраці з партнерами розпочати збір доказів з метою доведення того, що вище політичне і військове керівництво санкціонувало вчинення «вагнерівцями» злочинів

на території України. Покарання російської верхівки у контексті діяльності «ПВК Вагнера» можливе лише в рамках юрисдикції Міжнародного кримінального суду, до рішень якого не застосовується принцип імунітету вищих посадових осіб.

Б) Політичний вимір

Україні певною мірою вигідне політичне посилення Пригожина, яке потенційно провокуватиме нові конфлікти всередині російського політикуму, але не військове, адже «ПВК Вагнера» з огляду на кращу оснащеність і вмотивованість у порівнянні з регулярними силами РФ несе загрозу українським силам оборони. Для того, аби привертати увагу до проблеми існування «Вагнера» та нівелювати загрози з боку РФ, необхідно вжити ряд заходів:

1. Доносити до широкої аудиторії, передусім західної, інформацію про злочини, вчинені «вагнерівцями», зокрема [страти українських військовополонених та вбивства цивільного населення](#).
2. Роз'яснювати на рівні урядів та міжнародних організацій, що за діяльністю «Вагнера» стоїть не таємничий власник найбільшої у світі приватної армії, а саме Кремль та вище політичне і військове керівництво РФ.
3. Українські дипломати повинні роз'яснювати, що «вагнерівці» несуть загрозу не лише у нестабільних, охоплених війнами регіонах, але й мирній і безпечній Європі. Росія, розігруючи карту невідконтрольності «ПВК Вагнера», може вдаватися як і до спроб [вербувати у свої ряди громадян європейських держав](#), так і до спроб незаконного [перевезення мігрантів і навіть вбивства тих чи інших посадових осіб](#).
4. Українським силовим відомствам необхідно співпрацювати із західними країнами, передусім із Францією та США, у контексті обміну досвідом та інформацією щодо діяльності «ПВК Вагнера». Це дозволить у подальшому ефективніше протидіяти деструктивним впливам «ПВК Вагнера» в Африці та на Близькому Сході.
5. На замовлення українських спецслужб здійснювати інформаційні атаки на Є. Пригожина та його опонентів з метою розпалювання між ними ворожнечі, скориставшись послугами російських блогерів та воєнкорів, які негативно налаштовані до керівника «ПВК Вагнера» і його ворогів, а також експертів, котрих організатори політичних ток-шоу використовують для створення ілюзії дискусії, а відповідно – об'єктивності основного наративу.
6. Міністерству внутрішніх справ України необхідно співпрацювати з відповідними західними міністерствами у контексті гарантування безпеки колишнім бійцям «ПВК Вагнера», які вирішать втекти за кордон і будуть готові давати свідчення. Створення гарячої лінії, а також інформаційна підтримка такого проєкту дадуть змогу зібрати обширну доказову базу, яка матиме велике значення у контексті реалізації вище названих юридичних та політичних рекомендацій.

В) Військовий вимір

Для протидії «ПВК Вагнера» у військовому плані та забезпечення захисту від дій найманців варто:

1. Надійно облаштувати бойові позиції та вогневі точки на полі бою, де безпосередній контакт з представниками «ПВК Вагнера» є найбільш можливим. Крім створення міцних оборонних споруд для зменшення ефекту від штурмів хвилями з боку найманців, варто забезпечувати солдат засобами протидії безпілотним літальним апаратам, які найманці активно використовують під час штурму позицій. Також необхідно забезпечувати мобільність підрозділів, які ведуть оборону проти «вагнерівців», додатковою броньованою транспортно-евакуаційною

технікою, щоб мати можливість швидко вивозити поранених з поля бою або надавати підкріплення тим, хто обороняється.

2. Присутність союзної бронетехніки на надійно захищених позиціях може дозволити ефективно стримувати наступи найманців, а також забезпечити оборонців додатковою вогневою підтримкою. При цьому варто враховувати те, щоб бронетехніка була розміщена в захищених місцях, щоб не потрапити під ураження протитанкових засобів ворога.
3. Ведення активної розвідки та ліквідація командирів штурмових підрозділів «ПВК Вагнера» також є ключовим елементом протидії. Без лідерів та командирів штурмові підрозділи можуть швидко втратити боєздатність, особливо ті, які створені із в'язнів та нещодавно завербованих людей. Також використання штурмових груп у тилу противника дозволяє виявити розосереджену артилерію найманців та здійснити її ефективне знищення.
4. Важливим також є виявлення та ураження військових баз «вагнерівців», тренувальних у тилу високоточною зброєю. Оскільки «ПВК Вагнера» не є повністю автономними, вони можуть користуватися інфраструктурою російської армії або брати ресурси у регулярних військ для створення власної. Відповідно, у разі знищення такої інфраструктури компенсувати втрати буде складніше, адже це передбачатиме взаємодію з російською армією.
5. Власні об'єкти в тилу та в прифронтовій зоні також варто забезпечити додатковим захистом і охороною для того, щоб протидіяти диверсійним групам, у складі яких можуть бути спеціально підготовлені найманці з «ПВК Вагнера». Враховуючи доволі ефективне застосування таких груп противником у певних епізодах повномасштабного вторгнення, гарантування надійного захисту інфраструктури є нагальним.

Висновки

«ПВК Вагнера» є спробою Росії створити ще один інструмент гібридного впливу та реалізації своїх інтересів. Враховуючи цю мету, створення «ПВК Вагнера» було цілеспрямованим проектом російської влади, а не спонтанною ініціативою вузького кола осіб, не дотичних до управління державою. Поява такої структури розширила можливості РФ проектувати свій вплив військовим шляхом у країнах Африки, Близького Сходу та Україні, використовуючи методи, якими держава офіційно не може послуговуватись.

Угрупування вирізняється наявністю власної ієрархії, окремих джерел фінансування, процедурою рекрутингу найманців, рівнем підготовленості окремих частин особового складу і тактикою, способом використання в бойових діях. Це створює значні відмінності між «ПВК Вагнера» та регулярною армією Росії. Проте, «ПВК Вагнера» є напівавтономним угрупованням, через необхідність підпорядковуватися вказівкам уряду, взаємодії із збройними силами РФ у плані забезпечення зброєю і боєприпасами та проведення операцій, відсутністю офіційного статусу.

«Послуги» найманців здобули значну популярність у державах Африки, Близького Сходу, де вони присутні, що дозволило їм збільшити свій авторитет та залучити додаткові джерела для фінансування. Однак найбільш інтенсивне використання «ПВК Вагнера» та його розвиток почалися з початку російсько-української війни, де бойовики стали інструментом здійснення складних бойових операцій, а з моменту широкомасштабного вторгнення РФ в Україну в 2022 році угруповання почали застосовувати як штурмову силу на різних напрямках.

Діяльність «ПВК Вагнера» активно висвітлюється в російському інформаційному просторі, що сприяє його популяризації як «альтернативи» службі в регулярній російській армії. Без сумнівів, ключова фігура, пов'язана з «ПВК Вагнера» це Є. Пригожин, який, використовуючи власний вплив та ресурси, розвиває діяльність угруповання і одночасно використовує його для нарощування свого політичного капіталу в Росії.

Перспективи подальшого розвитку «ПВК Вагнер» напряму залежать від ходу російсько-української війни та перебігу внутрішньополітичної ситуації в Росії. Наразі складно говорити про можливість, з одного боку, повного занепаду угруповання або його виокремлення як повністю самостійної військово-політичної структури в РФ.

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

АНАТОМІЯ «ПВК ВАГНЕРА»

СТВОРЕННЯ, ВІЙНА В УКРАЇНІ ТА
ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ УГРУПОВАННЮ



© Рада зовнішньої політики "Українська призма"



www.prismua.org



info@prismua.org



+38093 57 88 405